

nociolografie, care exprimă în curbe și spirale luminoase termeni abstracti. Văzînd fîntîinile lui Lucaci ne punem întrebarea:

A creat Constantin Lucaci o nouă estetică vizuală?

Problema merită a fi comentată. Artistul a observat modificările aspectelor formelor plastice datorate mișcării, intuind, în acest mod, viziunea unei lumi mecanizate, moderne, care, firesc, solicită și implică o nouă educație estetică. Viziunea mișcării a devenit prilejul de a asimila dimensiunea spațiu-timp, de a depăși, în consecință, statismul baroc tradițional, postulînd semnele mobile. Aceasta înseamnă că sculptorul dezvoltă o nouă formulă artistică ce atribuie mobilității formelor sculpturale un rol funcțional-artistic urbanistic. În acest fel, considerăm că se constituie o nouă estetică vizuală care încorporează unitar valorile contradictorii ale duratei, schimbărilor, succesivismului și ritmului dinamic, oferind publicului un adevărat spectacol, un spectacol care exprimă tabloul lumii moderne reflectînd concepțiile esențiale științifice, artistice și urbanistice asupra timpului și spațiului.

Dar ce reprezintă elementele sculpturale ale fîntînilor lui Constantin Lucaci?

În primul rînd ele au o unitate „lingvistică” nu numai fiindcă sînt realizate în inox polizant, ce reflectă lumina, dar ele exprimă semne, semnale, simboluri, abreviațiuni ușor recognoscibile. Cel mai des semn dinamic fo-

losit este simbolul dansului, al horei populare. Cercurile, segmentele de cerc, spiralele, săgețile, zigzagurile, coloanele, ce se învîrtesc într-un ritm dinamic, amintesc de pașii, de înlănțuirea oamenilor prinși în horă. Pe de altă parte, Lucaci are o imaginație inepuizabilă în inventarea semnelor, ca un rezultat al disponibilității sensibile a spiritului său.

Desigur, concepția artei fîntînilor nu apare izolată în activitatea sa, ci strîns legată de ansamblul creației lui sculpturale. Individualitatea sa puternică, tenacitatea sa, forța explozivă a ideilor, inventivitatea, farmecul și îndrăzneala escaladării obstacolelor tehnicii, voința și persistența energiei în luptă cu materia informă pentru a da viață ideilor au deschis, spre înălțimile ametoare ale spiritului, seninătatea și lirismul sentimentelor, au făcut ca arta sa să devină fantezia ce a unit logica și poezia.

Dominarea spațiului, cucerirea înălțimilor pentru a concura secretele fulgerelor, solicitarea dinamică și ritmică a mișcării, lupta cu gravitatea pentru a realiza imponderabilitatea au dobîndit esențialul caracteristic al sculpturilor și fîntînilor lui Constantin Lucaci. Spațio-dinamică, opera sa este menită să însuflețească mediul urbanistic. O demonstrează deplin succesul fîntînilor lui, monumente simboluri, exprimînd, prin organizarea plasticității, progresul uman și social.

CRONICI

„ZILELE INSTITUTULUI DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE”, CLUJ, 1989

Zilele Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj constituie o manifestare științifică de prestigiu în țară, care, ajunsă la a XVII-a ediție, își diversifică, cu fiecare an, tematica, tot mai echilibrată și interesantă, constituindu-se într-un simpozion național prin nivelul ridicat al comunicărilor și discuțiilor purtate de participanți de la muzee din Transilvania, de la muzee și institute din București, Iași ș. a.

Față de anii trecuți, tematica simpozionului s-a îmbogățit cu materiale inedite sub aspect istoriografic și a cuprins, de asemenea, pe lângă secțiile știute de arheologie, istorie și istoria culturii, alte două secții ale căror comunicări s-au referit la felurite aspecte ce țin de pictura medievală a unor monumente din întreg spațiul românesc și la unele momente istorice importante din epoca modernă.

Comunicarea intitulată *Mihai Eminescu și cultura lui plurivalentă*, un omagiu adus marelui poet, la împlinirea a 100 de ani de la moarte, a reținut atenția auditorului prin bogăția de idei, oprindu-se asupra sensurilor conceptelor de cultură și civilizație, de la considerațiile teoretice ale poetului la formele concrete atît de desăvîrșit materializate în vers și cuvînt; viziunea poetului despre istorie, expresie a bogatei sale culturi istorice și filozofice, a conferit faptelor istorice, prin puterea evocatoare a cuvîntului măiestrit, o puternică forță de penetrație în conștiința românilor, trăinicia lor de mit și legendă, ceea ce răzbate din publicistica eminesciană.

Comunicările Secției de istorie veche și arheologie a simpozionului (25 la număr) au abordat o problemă diversă asupra unei lungi perioade de la preistorie pînă la feudalismul început (secolul XII); au fost astfel prezentate comunicări care au evidențiat aspecte noi sau mai puțin cunoscute despre societatea și civilizația geto-dacă, începînd cu secolele VII—VI î.e.n., despre perioada daco-romană, interpretările descoperirilor aducînd noi con-

tribuții la cunoașterea vieții societății daco-romane, a unor așezări, fortificații și necropole sau chiar a unor obiecte singulare, existînd, totodată, evidente preocupări pentru problematica perioadei de formare a poporului român și a continuității daco-romane ca urmare a descoperirilor deosebite de la Micăsasa, Ulpia Traiana, Potaissa, Sighișoara ș.a. Un interes sporit l-a prezentat comunicarea despre semnificația istorică a fibulelor de argint cu capete de ceapă, fibule, care, deși în aparență obiecte oarecare, demonstrează, alături de celelalte dovezi arheologice, mai palpabile, continuitatea daco-romană în același spațiu.

La Secția de istoriografie și istorie medievală s-au ținut 30 de comunicări aducînd în prim plan date și informații inedite privind concepția istorică și activitatea unor personalități din domeniul științelor istorice, ca și o serie de aspecte noi referitoare la viața și civilizația medievală românească.

Prin reconstituirea atmosferei de la început de secol, cînd se puneau bazele metodologice în arheologia românească, în comunicarea, ce s-a remarcat prin noutatea și frumusețea expunerii, intitulată *Date din corespondența arheologului Teohari Antonescu, privitoare la cercetările și publicațiile sale dintre anii 1904—1910*, s-au evocat personalitatea arheologului Teohari Antonescu, eforturile și demersurile întreprinse pentru stabilirea succesiunii metodelor monumentului *Tropaem Traiani* și publicarea cărții *Columnei lui Traian*.

Pe aceeași linie a evocării contribuțiilor aduse la dezvoltarea științei istorice românești se înscriu alte comunicări, evidențiînd concepția și metoda de cercetare istorică ale unor personalități marcante de talia lui Gh. I. Brătianu, ale cărui studii de istorie medievală universală referă la modul cum au evoluat ideile, de la gîndirea medievală la cea modernă a Renașterii, precum și la conexiunile dintre cele două civilizații; și a lui B. P. Hasdeu, a cărui viziune istorică a dat un nou relief ideilor epocii,

evoluției civilizației românești cu integrarea acesteia într-un context filo-cultural universal. Concret, este vorba de stabilirea unor filiații cu H.T. Buckle, care, după noile opinii, ar reprezenta un exemplu a ceea ce ar trebui să se aibă în vedere pentru a nu se ivi riscuri atunci cînd se discută influențarea unor autori de către alții. De asemenea, a fost marcată activitatea unui istoric uitat, Gh. Ciuhandu, preocupat de cercetările izvoarelor istorice, ale unor personalități din părțile de vest ale țării noastre (pe baza studierii fondului de mss. Ciuhandu, aflat la Biblioteca Episcopiei Arad).

Interesante s-au dovedit: comunicarea despre Bihorul medieval, care, în secolele XII—XIII, era un comitat românesc dezvoltat puternic din voievodatul cuprinzînd o zonă intens locuită în al cărei spațiu cercetarea arheologică atestă 30 de așezări și necropole din secolele VIII—IX; comunicarea despre dinamica prețurilor și veniturilor în societatea medievală; cea constituindu-se într-o pledoarie pentru cercetarea izvoarelor și documentelor, pentru citirea și recitirea acestora, deoarece, rezultatele noi au dus nu numai la o înțelegere mai clară a proceselor istorice, dar și la cunoașterea exactă a cronologiei, a adevărului istoric — s-a exemplificat, printre altele, cu bătălia de la Rovine care, după cum se știe, a fost redată.

Cele 18 comunicări ținute în cadrul Secției Pictura veche românească, cuprinzînd referiri la lucrări vechi de pictură și la monumente din întreg spațiul românesc, au adus în prim plan prețioase informații asupra fenomenului artistic din secolele XV—XVIII, atestînd și de această dată că opera de artă este un document de istorie și civilizație, care trebuie înțeles și folosit ca atare în cercetarea istorică, fiind strîns legat deci de istoria României.

În centrul atenției s-au situat astfel o serie de contribuții la mai buna cunoaștere a istoriei unor monumente, interpretarea iconografiei lor permițînd datări și redatări, aprecieri

stilistice referitoare la identificarea reală, corectă, a unor meșteri zugravi și iconari, stabilirea de surse, influențe și filiații culturale.

Comunicări cuprinzând idei și aspecte inedite au urmărit să illustreze sau să discute, printre multe altele, sensurile imaginilor votive atât de elaborate ale monumentelor din Moldova, dispunerea spațială echilibrată a compoziției picturale a *Judecății de Apoi* a Voronețului, stabilirea ctitorilor și a vechimii, prin analogii de elemente și imagini de la Probota, Sucevița ș.a., a complexului mănăstirii Bistrița din Moldova, la care se adaugă pentru Transilvania și Banat înfrumusețările culturii bizantine asupra picturilor monumentului de la Răchitova, făcând parte din grupul de monumente transilvănene din secolul al XV-lea, ca și frescele din bisericile de la Sîntămăria—Orlea și Cinciș a căror reinterpretare istorică permite nu numai datarea lor corectă, în această vreme, dar și stabilirea apartenenței lor, fiind ctitorii ale unor familii nobiliare locale, românești, precum și descifrarea unor elemente plastice fundamentale în pictura unor monumente atribuite marelui pictor bănățean — Nedelcu Popovici.

Alte comunicări interesante prin tematica abordată au atras atenția asupra valorii și vechimii unor lucrări de artă brîncovenească, a funcției de ferecătură a unor icoane transilvănene, a problemelor de limbaj în imagine, în special cînd e vorba de icoane provenite de la monumente din Țara Românească, perioada secolelor XVII—XVIII, cu considerații de ordin stilistic și tehnic, de metodologie a icoanelor din secolul al XVII-lea, în ale căror imagini răzbat sentimente și manifestări umaniste ca o expresie a spiritului Renașterii românești.

Cele 12 comunicări de la Secția de istorie modernă au abordat aspecte diferite și mai puțin cercetate pentru perioada revoluției din 1848—1849, perioada absolutismului și liberalismului sau din domeniile istoriei social-politice, culturale și demografiei istorice.

Nouă comunicări ținute la Secția Reformă și revoluție și-au axat tematica pe două momente din istoria universală: revoluția franceză, cu ilustrarea semnificațiilor generale și a punctelor de vedere ale cercetării actuale asupra acestui eveniment important din istoria modernă, și revoluția de la 1848 în țările române, impactul european și felul cum s-a reflectat, pe plan local; la fel, cum s-a reflectat tema reformei și revoluției în publicistica eminesciană.

În ultima secție au fost ilustrate aspecte noi privind cel de-al doilea război mondial, activitatea lui Virgil Madgearu și a unor universitari clujeni pe lângă Universitatea din Vălenii de Munte, ca un omagiu adus personalității istoricului Nicolae Iorga, de la

a cărui dispariție se împlinesc în anul 1990, 50 de ani ș.a.

În partea a doua a lucrărilor simpozionului științific, vizita documentară, de studiu, la muzee și monumente aflate pe o distanță de 80 km, de la Cluj-Napoca la Blaj, a prilejuit cercetătorilor întâlnirea cu istoria și arta.

La **Feleac**, sat românesc atestat în anul 1366, aflat pe drumul comercial ce-l lega de centrul Transilvaniei, biserica vechii mănăstiri episcopale, de la a cărei înființare s-au sărbătorit, ca și Voronețul, anul trecut, 500 de ani, domină așezarea; monumentul, restaurat în 1922, mai păstrează ca elemente originale portalul și ancadramele de piatră; Nistor zugravul, care la 1755 zugrăvește icoanele împăraștei ale bisericii, este menționat documentar împreună cu un al doilea pictor al ei, pe nume Ioan, la zugrăvirea unui monument din Huedin. Mănăstirea a ființat pînă pe la 1785, atestată documentar în 1581, conform cercetării actuale, deși după materialele arheologice, aflate în muzeul reorganizat al mănăstirii, este mult mai veche, plasată fiind în timp la începutul secolului al XVI-lea.

Turda, una din cele mai vechi așezări medievale atestate documentar (1197), a înflorit încă din antichitate datorită exploatarei sării, în Dacia romană fiind un important centru — *Potaissa*; muzeul orașenesc, găzduit într-un edificiu din secolele XV—XVI, prezintă bogate materiale arheologice ca o expresie a continuității vieții omenesti pe aceste meleaguri; obiecte de ceramică specifice culturilor materiale neolitice Turdaș și Petrești (4000—3000 î.e.n.), apoi Coțofeni (3000—2000 î.e.n.) se etalează în expoziție alături de cele înfățișînd ceramică și artă romană descoperite în așezarea civilă și castrul de la *Potaissa*.

La **Aiud**, centru fortificat în evul mediu (menționat la 1299), s-au vizitat biserica reformată (stil gotic, secolul XV, transformată în stil baroc în secolul XVIII) și muzeul de istorie adăpostind în special exponate din epoca bronzului, a fierului și din perioada daco-romană.

Prin **Teiuș**, unde se păstrează un alt vechi monument, biserica mănăstirii ridicată în vremea lui Iancu de Hunedoara, călătoria a continuat după 24 km, în orașul **Blaj** așezat în domeniul feudal al Cetății de Baltă, într-o renumită zonă viticolă; a fost unul din cele mai importante centre ale Transilvaniei, supranumit și mica Romă. Muzeul, adăpostit în sediul fostei episcopii și mitropolii greco-catolice, a fost refăcut în anul 1973 și înfățișează aspecte importante din istoria Blajului și a acestor locuri, ilustrate de numeroase materiale arheologice și documente istorice, printre care: ceramică pictată neolitică — cultura Petrești; vase și obiecte

din necropola scitică descoperită în localitate; ceramică și unelte dacice; vase și arme celtice; ceramică romană și fragmente de construcții romane; un fragment de ancadrament de fierăstră, purtînd anul 1533, făcînd dovada vechimii castelului, sediul de azi, al muzeului; documente atestînd întemeierea școlilor și a tipografiei, în secolul al XVIII-lea, Blajul fiind cel mai important centru al învățămîntului românesc din Transilvania în acea perioadă. Alte momente sînt legate de istoria Revoluției de la 1848 din Transilvania, cînd, pe Cîmpia Libertății, la 3/15—5/17 mai, în cadrul unei mari adunări a românilor s-a adoptat programul de revendicare al revoluției. O piatră sub forma unui monument geometric (1908), provenită de la construcția vechii școli blăjene și aflată în curtea muzeului, cinstește astăzi memoria eroilor împreună cu obeliscul ridicat în 1958 și monumentul „Gloria” (1977, proiect Ion Vlasiu).

Dintre monumentele orașului menționăm biserica greco-catolică (1737) și biserica catedrală (1741—1748), ridicată de arh. Ioan Martinelli, la înfrumusețarea monumentului contribuind tîmplarul Aldea de la Maramureș și pictorul Ștefan Tenetski (pictarea iconostasului pe la 1765).

Excursia documentară a continuat la **Galda de Jos** (16 km de Alba Iulia), sat românesc atestat la 1237, unde s-a vizitat un monument din secolul al XV-lea; biserica satului (cu clopot de la 1718), restaurată, prezintă o arhitectură interesantă, expresie a îmbinării între arhitectura de piatră și cea de lemn; absida altarului de plan semicircular, cu două intrări ca la biserica Rîmeți, și naosul cu contraforți reprezintă elementele din arhitectura veche a monumentului; după cum veche este și pictura originală (secolele XV—XVI), ce se mai păstrează fragmentar, pe peretele despărțitor dintre naos și altar, în partea de sus a lui înfățișînd o imagine frecventă, de altfel, în bisericile de lemn.

Cu satul **Mesentea**, atestat în anul 1303, s-a încheiat călătoria noastră de cunoaștere a unor neasemuite zidiri și locuri încărcate de istorie românească; monumentul de aici datînd din anul 1778 prezintă o interesantă arhitectură, pictură (secolul XVIII) de factură brîncovenească și o tîmplă din zid; autorul picturii este Stan Popovici, fiul popii Radu din Rășinari, iar al celor două icoane vechi, tot din secolul al XVIII-lea, Simion zugravul din Bălgrad.

Neasemuite zidiri și locuri ca atîtea multe altele din țară, mărturisind aspirațiile ei, creația și geniul unui popor, ale cărui tradiții avem datoria să le îmbogățim și să le iubim.

Elisabeta ANCUTA-RUȘINARU